

λόγος – αντίλογος – διάλογος

Ο τρόμος του τρόμου

Κρατική και ατομική τρομοκρατία

Σύγχρονος αυταρχισμός: Η πολιτική του αδιάκοπου τρόμου

Η «τρομοκρατία» είναι μια εννοιολογικά και κοινωνικά υπερφορτισμένη λέξη ακόμη και σαν ορισμός. Πόσο μάλλον η κρατική τρομοκρατία. Σύμφωνα με τις τελευταίες μελέτες για την κρατική τρομοκρατία και την διάκριση μεταξύ τρομοκρατίας και άλλων συστημάτων βίαιης εφαρμογής της πολιτικής ενός κατασταλτικού

μηχανισμού διοίκησης, η παραδοχή πως όλα τα κατασταλτικά μέτρα δεν είναι εξ ορισμού κρατική τρομοκρατία, αυξάνεται συνεχώς.

Η κυβερνητική-κρατική τρομοκρατία έχει μεγαλύτερη ιστορία από την επαναστατική-εξεγερσιακή. Από αυτό θα περίμενε κανείς ότι η θεωρητική διαμόρφωση της

κυβερνητικής-κρατικής τρομοκρατίας είναι περισσότερο αναπτυγμένη και ο αριθμός των διαθέσιμων θεωριών για αυτή να είναι μεγαλύτερος από ότι για την επαναστατική-εξεγερσιακή. Δεν είναι όμως έτσι. Εκτός από αυτές που αφορούν τον ολοκληρωτισμό δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες στις οποίες θα μπορούσε κάποιος να βασιστεί και να αναπτύξει θεωρίες για την κρα-

τική τρομοκρατία. Φυσικά τα ίδια τα κράτη (και τα περισσότερα ιδιωτικά ιδρύματα χρηματοδότησης ερευνών) δεν έχουν ανάγκη και δεν θέλουν να αναλυθούν κριτικά στους πολίτες τους, αλλά προτιμούν τις δικές τους χαρακτηρισμένες μελέτες σχετικά με την αποτελεσματικότητα ή μη των τρομοκρατικών τους μεθόδων.

Σύγχρονος αυταρχισμός: Η πολιτική του αδιάκοπου τρόμου

Τρομοκρατία είναι η μέθοδος εκείνη πίσω από το πρόγραμμα ή την συγκεκριμένη πράξη όπου ένα άτομο, μια ομάδα, ένα κόμμα ή ένα κράτος επιδιώκει να δημιουργήσει οξύ φόβο με σκοπό να δώσει μια επιθυμητή έκβαση σε ένα μέρος ή μια ολότητα ενός πολιτικοκοινωνικού προγράμματος, σε μια κατάσταση πολιτικοκοινωνικής σύγκρουσης, κυρίως με τη συστηματική χρήση βίας.

Για να ταξινομήσουμε και αξιολογήσουμε μια ενέργεια σαν τρομοκρατική, θα πρέπει να έχει ένα στοιχείο διαμαρτυρίας από αυτούς που πλήττει ή δημιουργίας εντύπωσης, να ενθαρρύνει τους δράστες ή να αποθαρρύνει τους αντιπάλους.

Τον τελευταίο καιρό πληθαίνουν όλο και περισσότερο οι επιστήμονες εκείνοι οι οποίοι πιστεύουν ότι είναι παραπλανητική η χρήση του όρου «τρομοκρατία» ειδικά και μόνο σε γεγονότα κατά τα οποία μια συγκεκριμένη θίαιη ενέργεια έχει πραγματοποιηθεί από κάποια μη κρατική οργάνωση ή άτομο εναντίον μιας κυβέρνησης, των οργάνων της ή γενικά εναντίον των πολιτών ενός συγκεκριμένου κράτους.

Ξέρουμε πως είναι εντελώς λογικό να κάνουμε χρήση του όρου «τρομοκρατία» για μια σειρά ενεργειών του ίδιου του κράτους, ανεξάρτητα αν για αυτές χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του, κρατικούς υπαλλήλους ή παρακρατικά όργανα.

Έχουμε ανάγκη να δημιουργήσουμε μια ξεκάθαρη γενική θεώρηση και χρήσιμους λειτουργικούς ορισμούς, να ταξινομήσουμε

και αξιολογήσουμε τα γεγονότα και τα στοιχεία έτσι που βαθμιαία να δημιουργήσουμε μια τέτοια βάση η οποία θα επιτρέψει στους επιστήμονες και άλλους ενδιαφερόμενους να κάνουν συγκριτικές κοινωνικές αναλύσεις. Οι κυβερνήσεις συνήθως δεν επιτρέπουν να γίνονται πλατιά γνωστές από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης οι τρομοκρατικές τους ενέργειες· δεν παραδέχονται ποτέ ότι έχουν εφαρμόσει στρατηγική καταστολής ή κρατική τρομοκρατία εναντίον μιας μειοψηφίας (Σρι Λάνκα κατά των Ταμίλ, Τουρκία κατά Κούρδων, Ισραήλ κατά Παλαιστινίων) ή ακόμη εναντίον μιας πλειοψηφίας (Νότια Αφρική, κατά των μαύρων). Όλα αυτά καλύπτονται κάτω από τον μανδύα των όρων: αστυνομικές (ίσως και στρατιωτικές) ενέργειες για την ειρήνη, την τάξη και την ασφάλεια του κράτους. Τις πιο πολλές φορές ο μοναδικός τρόπος να μπορούμε να δούμε και να μετρήσουμε την έκταση της κρατικής βίας, είναι μόνο όταν ανοιχτούν οι φυλακές και οι τάφοι από την νέα κυβέρνηση.

Στην κλασική του μελέτη για την τρομοκρατία ο Eugene Victor Walter βασισμένος σε εμπειρικές μελέτες των Ζουλού στην Αφρική, επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα, γιατί κυβερνήσεις οι οποίες ήδη ελέγχουν την εξουσία, παρόλα αυτά προτιμούν να κυβερνήσουν με την βία και τον τρόμο. Η διακυβέρνηση με την χρήση του τρόμου είναι μια οικεία μέθοδος στην ιστορία η οποία ουσιαστικά δεν έχει τύχει συστηματικής ανάλυσης. Ο Walter θεωρεί ότι ο τρό-

μος είναι βία σχεδιασμένη για τον έλεγχο, και βλέπει την τρομοκρατία σαν κοινωνική επινόηση και πολιτική επιλογή μέσα στο πλαίσιο εναλλακτικών λύσεων με τις οποίες η κυβέρνηση ενός κράτους επιθυμεί να εκμηδενίσει την απειλή ενδεχόμενης αντίστασης και να εξασφαλίσει ένα είδος συνεργασίας.

Διευθυντικά στελέχη της αστυνομίας μας εξηγούν ότι ο τρόμος είναι μια καθημερινότητα και βασίζόμενοι σε αυτό σχεδιάζουν και αντιπαρατάσσουν συνειδητά ένα πρότυπο βίας για να εξασφαλίσουν την κοινωνική συμπεριφορά που απαιτούν. Αν αυτό το αναλύσουμε στα κατά μέρη ουσιώδη θα έχουμε ένα μοντέλο ανάπτυξης του τρόμου το οποίο θα συμπεριλαμβάνει τρεις πρωταγωνιστές: την αφορμή της βίας, το θύμα και τον στόχο. Το θύμα συνήθως πεθαίνει, αλλά ο στόχος, σε ένα δεύτερο επίπεδο, αντιδρά σε σχέση με αυτά που του παρέχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η καθημερινότητα του θεάματος, σχετικά με το γεγονός, με έναν τρόπο υποτακτικότητα, ευπειθείας και άνεσης. Όσον αφορά την χρήση των τρομοκρατικών μέσων και την αποτελεσματικότητα των τρομοκρατικών μεθόδων διακυβέρνησης, η αναμενόμενη σχετική αποτελεσματικότητα, το προσδοκώμενο κόστος για τον σχεδιασμό-παραγωγή-εφαρμογή της τρομοκρατίας και η προσδοκώμενη τιμή της απάντησης σαν αντίδραση στην κρατική τρομοκρατία, αυτά είναι μεταβλητές κλειδιά για τα κέντρα απόφασης και εξουσίας. Το ίδιο μπορεί να εφαρμοστεί και για την εξεγερσιακή-επαναστατική τρομοκρατία.

Στο κέντρο, πρωτογενή καταγωγή του υλικού του τρόμου (μια κοινωνία σε μικρογραφία) μπορούμε να διακρίνουμε από τη μια μεριά τους διευθυντικούς υπαλλήλους, τα άτομα που μπορούν να σχεδιάσουν, να ξεκινήσουν, να καθορίσουν, να ελέγξουν και να δικαιολογήσουν τον τρόπο. Κι από την άλλη μεριά, τους χειρώνακτες της βίας, αστυνόμους, στρατιώτες και... τα βαθιά μαχαίρια, οι οποίοι φέρουν σε πέρας διαταγές και εκτελούν τις πράξεις των σεναρίων κα-

ταστολής.

Τα θύματα και οι στόχοι μπορεί να έχουν ή και να μην έχουν συγκεκριμένες πολιτικές ταυτότητες. Αυτό εξαρτάται από τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες. Κάθε ένας στο σύστημα ενδέχεται να είναι ο στόχος. Η διεργασία όμως έχει ανάγκη από συνεχή διαλογή θυμάτων τα οποία εκτελούνται σύμφωνα με τις μεταβλητές αξίες της καταστολής και των αμφιρόπων αντιδράσεων.

Σε ένα κοινωνικό χώρο όπου ο τρόμος είναι συνεχής αλλά χαμηλής έντασης, ίσως αρκεί μια διαθέσιμη παρακαταθήκη αριθμητικά λίγων κακοποιών στοιχείων, αποδιοπομπαίων τράγων, υπονηφίων θυμάτων και ποινών. Αντίθετα ο τρομοκρατικός δεσποτισμός έχει ανάγκη από μεγαλύτερη παρακαταθήκη πρωταγωνιστών και κομπάρσων όπου τα θύματα θα μπορούσαν να διαλεχτούν είτε κατά τύχη, είτε από πράκτορες και πληροφοριοδότες. Οι πληροφοριοδότες, ειδικά, μπορεί να είναι ειδικευμένοι ή απλοί πολίτες οι οποίοι όμως και αυτοί οι ίδιοι είναι πιθανά θύματα.

Αστυνομία (στρατός), τρόμος και έλεγχος είναι βασικά εργαλεία των σύγχρονων πολιτικών συστημάτων και ιδιαίτερα του αυταρχικού. Όμως η φυγόκεντρη δύναμη του τρόμου δημιουργεί μέσα στο ίδιο το σύστημα ένα αφ' εαυτού πολιτικό «κρούσιαλ μομέντουμ»: ο τρόμος του τρόμου. Ο δεσποτικός άρχοντας, το μονοκομματικό κράτος, η εκτελεστική επιτροπή και η στρατιωτική-αστυνομική πραιτωριανή ολιγαρχία είναι αντικείμενα διπλής ανασφάλειας: τρόμος από εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις, και τρόμος για αυτά τα ίδια τα δικά τους όργανα τρόμου όπου η παρατεινόμενη αθέμητη κρίση νομιμοποίησης ενός αδύνατου και τρωτού συστήματος τροφοδοτεί την συνεχή προσωπική ανασφάλεια αυτού του ίδιου του συστήματος. Έτσι ο σύγχρονος αυταρχισμός θα μπορούσε να γίνει καλύτερα κατανοητός σαν η πολιτική του αδιάκοπου τρόμου.

Σκότωσε έναν, φόβιζε χιλιάδες

Κινήματα ένοπλης διαμαρτυρίας έχουν πιθανότητα επιτυχίας μόνον όταν η άρχουσα τάξη είναι πρόθυμη να παίξει σύμφωνα με τους νέους κανόνες αφήνοντας κατά μέρος την λύση της βίαιης καταστολής. Με λίγα λόγια οι τρομοκρατικές ομάδες θα μπορούσαν να έχουν επιτυχία όταν έχουν να κάνουν μόνο με μη τρομοκρατικές κυβερνήσεις οι οποίες έχουν ελάχιστο βαθμό αυτοπεποίθησης.

Την περίοδο μετά το 1890 το κοινό ήταν γοητευμένο από τον απόκρυφο και μυστηριώδη χαρακτήρα διαφόρων πολιτικών ομάδων, (αναρχικών, σοσιαλιστών, ριζοσπαστών, μηδενιστών). Υπήρχε η πεποίθηση ότι όλοι αυτοί έμοιαζαν παραπολύ μεταξύ τους. Κυβερνήσεις και αστυνομικές δυνάμεις που ήξεραν καλύτερα την πραγματικότητα, είδαν πως δεν υπήρχε λόγος να διορθώσουν αυτή την εντύπωση.

Ο Nicholas Morozov, (βιβλίο: Τεροριστιτσέσκαγια Μπόρμπα = Terrorist Struggle) θεωρητικός της Ναρόνταγνα Βόλντα (1880) δημοσίευσε τις θέσεις του για την τρομοκρατία, στις οποίες μεταξύ άλλων γράφει: «... η τρομοκρατική πάλη έχει ακριβώς αυτό το πλεονέκτημα ότι μπορεί να δράσει απροσδόκητα... έχει ανάγκη από έναν πολύ μικρό αριθμό ανθρώπων... (και) αυτό πραγματικά παρουσιάζει μια νέα μορφή αγώνα. Με μια σειρά πολιτικών δολοφονιών οι οποίες πάντα θρίσκουν τον στόχο τους... το κίνημα τιμωρεί μόνον αυτούς οι οποίοι είναι πραγματικά υπεύθυνοι για αξιόποινες πράξεις. Γιαυτόν τον λόγο η τρομοκρατική επανάσταση είναι η μόνη σωστή μορφή επανάστασης... Μην φοβόσαστε τον Τσάρο, μην φοβόσαστε τους δεσποτικούς άρχοντες, διότι όλοι αυτοί είναι αδύνατοι και απελπιστικά απροστάτευτοι κατά μυστικών και αιφνιδίων εκτελέσεων...»

Στα 1886 ένας άλλος θεωρητικός της πα-

ράνομης ρωσικής αντίστασης ο S. Stepniak (ψευδώνυμο του S.M. Kravcinski) είχε την διορατικότητα να δει ότι οι τρομοκρατικές μέθοδοι πάλης είχαν μια ασύμμετρα αποτελεσματική στρατηγική: «... στον αγώνα κατά του αόρατου και πανταχού παρόντος εχθρού ο δυνατός καταβάλλεται όχι με τα όπλα που χρησιμοποιεί ο ίδιος αλλά με την συνεχή εξάντληση της δικής του δύναμης...»

Πιο γνωστός στους μελετητές της τρομοκρατίας γενικά και της κρατικής τρομοκρατίας ειδικά είναι ο Martyn Latsis, ψευδώνυμο του Ian Fridrikhovich Sudrabs (1888 μέχρι τις 20 Μάρτη 1938, ημέρα κατά την οποία εξαφανίστηκε και θεωρείται σαν η ημέρα του θανάτου του. Αποκαταστάθηκε κομματικά αργότερα), ήταν ένας από τους κύριους διαμορφωτές της πολιτικής αστυνομίας του Λένιν, δίνοντας την γραμμή την οποία πρέπει να ακολουθήσει οι ανακριτές, μας γράφει απλά α μια εξάλειψη διάκρισης στόχων και διαλογής θυμάτων. Αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές σε περιπτώσεις κρατικής τρομοκρατίας.

Σε άρθρο του από τον Νοέμβρη 1918 στο περιοδικό Κράσνυι Τερρόρ (Κόκκινος Τρόμος) αναφέρει σχετικά: «... δεν διεξάγουμε πόλεμο εναντίον προσώπων αλλά εξοντώνουμε τους πουρζουάδες σαν τάξη. Κατά την διάρκεια της έρευνας δεν κοιτάζουμε για αποδείξεις όσον αφορά τις πράξεις του κατηγορούμενου έργω ή λόγω κατά της εξουσίας των Σοβιέτ. Η πρώτη ερώτηση την οποία οφείλεις να βάζεις είναι: Σε ποια κοινωνική τάξη ανήκει; Ποια είναι η καταγωγή του; Τι εκπαίδευση έχει και ποιο είναι το επάγγελμά του; Και είναι οι απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις οι οποίες πρέπει να καθορίζουν την τύχη του κατηγορουμένου. Σε αυτό θρίσκειται η σπουδαιότητα και το απόσταγμα της ουσίας του κόκκινου τρόμου...»

Αν ο καθένας σε μια κοινωνία είναι σημαδεμένος σαν ένας πραγματικός ή δυνητικός τρομοκράτης, τα είδη και τα επίπεδα ζωτικών κοινωνικών σχέσεων θα αποσυνδεθούν. Ο τρόμος, τελικά, καταστρέφει το δίκτυ ασφαλείας των ανθρωπίνων σχέσεων και προσδοκιών. Ο δυνητικός τρομοκράτης είναι για πολλά διευθυντικά στελέχη των δυνάμεων καταστολής ένα συγκεκριμένο άτομο. Αυτή η θέση σε ένα άλλο επίπεδο εφαρμογής, σαν πράξη ενέργεια της κρατικής μηχανής έχει ευρύτερους στόχους από την απλή καταστροφή που προκαλεί η κτηνώδης δύναμη της βίας. Ο προτιθέμενος σκοπός περιλαμβάνει και ένα μήνυμα εκφοβισμού και την δημιουργία κατασταλτικών αποτελεσμάτων ουδετεροποίησης των πολιτών σε έναν χώρο ευρύτερο εκείνου προς τον οποίο απευθύνεται ο δράστης. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα κρατικής τρομοκρατίας στην πράξη είναι και η σύλληψη συνδικαλιστών με σκοπό, να σπάσουν την συνοχή και δύναμη των συνδικάτων, να παραδειγματίσουν τους άλλους και να τους καταστήσουν υπεύθυνους εκ των προτέρων ότι αν δεν αλλάξουν τακτική το κράτος και τα όργανά του θα αναγκαστούν να επαναλάβουν μια παρόμοια μεταχείριση.

Ενέργειες τρομοκρατικής στρατηγικής, συνήθως συμπεριλαμβάνουν, δυο ευκρινείς στόχους. Ο ένας είναι ο καθευατό στόχος, αυτός στο κέντρο του σκοπεύτρου. Ο άλλος είναι το κοινό, αυτοί οι οποίοι παρακολουθούν την πράξη από απόσταση και (οι μετέπειτα) εντυπώσεις και αποτελέσματα της βίας που θα δημιουργηθούν και των οποίων, ο δράστης, θέλει να μειώσει ή να αυξήσει την συνέπεια. Είναι αυτονόητο πως η χρήση του τρόμου είναι σημάδι αδυναμίας ή και απόγνωσης της κυβέρνησης. Από την άλλη μεριά είναι παραδεκτό ότι ο τρόμος και η βία είναι φαινόμενο συνυφασμένο με την κάθε εξουσία. Οι αρχαίοι είχαν το κράτος και την βία δίδυμος αδερφούς.

Θα μπορούσαμε να δούμε με μεγάλη σαφήνεια το ψυχρό οργανόγραμμα της χρήσης της βίας και του τρόμου μέσα από κείμενα πιο σύγχρονων ειδικών στο αντικείμε-

νο, χρήση του τρόμου για τον κοινωνικό πολιτικό έλεγχο.

Ο Jacques Soustelle, γάλλος γενικός κυβερνήτης της Αλγερίας γράφει, για παράδειγμα: «... τρόμος είναι ένας ψυχολογικός μοχλός απίστευτης δύναμης. Μπρος στα άψυχα διαμελισμένα σώματα εκείνων με τα κομμένα λαρύγγια, και τα αποτρόπαια πρόσωπά τους γεμάτα από αίματα, όλη η ικανότητα για οποιαδήποτε αντίσταση χάνεται: μπαίνει η άνοιξη...» (ελπίζω να κάνω λάθος στην μετάφραση των τριών τελευταίων λέξεων!)

Ο αμερικανός συνταγματάρχης William D. Neal γράφει σε άρθρο του το οποίο δημοσιεύτηκε το 1973: «... η τρομοκρατική βία πρέπει να είναι απόλυτα ανελέητη, διότι η ηθική ευσυνειδησία και η τρομοκρατία δεν ταιριάζουν και ή το ένα ή το άλλο πρέπει να αποβληθεί. Σε περιπτώσεις επιβολής τρόμου δεν μπορεί να υπάρχει ασημαντη δόση βίας. Η ομάδα η οποία έχει στα χέρια της το μαστίγιο πρέπει να είναι σταθερή και αδυσώπητη...»

Σε ένα κριτικό άρθρο του ο ολλανδός καθηγητής της κοινωνιολογίας de Swaan αναλύοντας το σύστημα του τρόμου αναφέρει: «... τα βασανιστήρια χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα για να σκορπίσουν έναν διαρκή και πανταχού παρόντα φόβο συλλήψεων, κακομεταχείρισης, ακρωτηριασμών, προδοσίας και θανάτου.

Σκοπός όλων αυτών των μέσων είναι πως στο τέλος οι πολίτες θα πρέπει να αναρωτιούνται αν η κάθε τους πράξη είναι σύμφωνη με την εξουσία και δεν δημιουργεί κινδύνους για τους ίδιους και τους άλλους ανθρώπους γύρω τους. Έτσι, όχι μόνο θα απέχουν και θα κρατάνε τις αποστάσεις από ό,τι είναι απαγορευμένο αλλά θα αποφεύγουν οτιδήποτε δεν έχει ρητά επιτραπεί.

Πράγματι, αυτοί οι πολίτες, προσπαθούν όλο και περισσότερο να φανταστούν τι θα ήθελαν οι κυβερνήτες από αυτούς να κάνουν. Μόνο μετά την επιτέλεση αυτού του στόχου συμπληρώνεται πλέον ο σκοπός της τρομοκρατικής κυβέρνησης...»

Σκότωσε έναν, φόβιζε χιλιάδες, έλεγαν

οι κινέζοι. Ο παραδειγματισμός, «το μήνυμα» φτάνει σε περισσότερους ανθρώπους και μάλιστα πιο αποτελεσματικά, πιο ανώδυνα και πιο οικονομικά από ότι αν το κράτος έκανε χρήση πραγματικών πράξεων βίας στο σύνολο των πολιτών. Ο τρόμος δεν συμπεριλαμβάνει, κατ' ανάγκη, πραγματική βία αλλά πιθανό να αποτελείται μόνο από εκφοβισμό.

Όλες οι κυβερνήσεις στον κόσμο, άλλες λιγότερο άλλες περισσότερο, χρησιμοποιούν κατασταλτικές μεθόδους ελέγχου. Μερικές από αυτές κάνουν περισσότερη χρήση της βίας διότι έχουν δει πως αυτός είναι ένας άμεσος και αποτελεσματικός τρόπος για την διάπλωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των ομάδων ειδικών ενδιαφερόντων, πολιτικών κομμάτων και σαν απώτερο σκοπό μέσω αυτών τα μυαλά και ιδιαίτερα τις πράξεις των πολιτών. Στο ίδιο άρθρο ο de Swaan γράφει: «... αν οι μέθοδοι της κυβερνητικής τρομοκρατίας μείνουν εντελώς άγνωστοι, δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί κανένα από τα εκφοβιστικά αποτελέσματα. Το σύστημα του τρόμου δουλεύει μέσα από ένα συνεχές και αδιάκοπο σύστημα ψιθύρων...»

Η εκούσια αποχώρηση δύναμης της εξουσίας παρατείνει την διάρκεια του μόντους θιβέντι με την ομάδα η οποία έχει σχέση συνεργασίας. Αν παρόλα αυτά η εξουσία δεν αντιδράσει πριν η αντίσταση κινηθεί στη δεύτερη φάση, δηλ. σε ανώτερο επίπεδο προσαρμογής των ενεργειών, οι λεπτοί αμφίρροποι όροι αυτής της προβληματικής συνύπαρξης εκτροχιάζονται και το πιθανότερο είναι η διαφωνούσα ομάδα να δημιουργήσει μια νέα κοινωνική πραγματικότητα δράσης για τα μέλη της. Αυτό το νέο, ανώτερο επίπεδο πάλης της δεύτερης φάσης ίσως προτρέπει την ομάδα σε καινούργιες αντιλήψεις και προσδοκίες, τέτοιες που θα κάνουν αδύνατο για αυτούς να επανέλθουν στο προγενέστερο επίπεδο αποδοχής και συναλλαγής με την εξουσία. Μετά πλέον δεν απομένουν στην εξουσία άλλες εναλλακτικές διευθετήσεις εκτός απ' την αντιμετώπιση της αντίστασης με κατα-

σταλτικά μέτρα και βία.

Οι άνθρωποι της εξουσίας είναι, γενικά, ευαίσθητοι στο κόστος του να «ενδώσουν», αυτοοριζόμενοι, στην Ελλάδα, ως οι σύγχρονοι τριακόσιοι, δίνουν λιγότερη προσοχή στο κοινωνικό κόστος της δυναμικής αντιμετώπισης της αντίστασης με βίαια κατασταλτικά μέτρα και αποφασίζουν, χωρίς να συλλογιστούν, ότι υποχωρώντας στην αντίσταση κατ' ανάγκη διακυβεύεται ή εκτίθεται η εξουσία. Όμως η σταθερότητα ενός συστήματος διακυβέρνησης εξαρτάται από το επίπεδο της πολιτικής συμμετοχής και την ποιότητα και προσαρμοστικότητα των πολιτικών του θεσμών.

Η απογοήτευση από το σύστημα είναι αφορμή για το άνοιγμα των ανομοιόμορφων σκελών της ψαλλίδας. Από το ένα μεταξύ των βλέψεων και προσδοκιών των ομάδων και από το άλλο οι μέχρι σήμερα επιτυχίες αυτών των ομάδων. Η επιθετική κοινωνική τάση είναι πάντα συνείδηση της διάψευσης προσδοκιών όπου η επιβολή ποινής και η απειθαξία είναι συναισθήματα και καταστάσεις σπουδαίας σημασίας για την θεωρία της απογοήτευσης – επιθετικότητας.

Η ισχύς της αναστολής σε οποιαδήποτε πράξη επιθετικότητας αντικατοπτρίζει την αυστηρότητα της τιμωρίας την προβλεπόμενη σαν συνέπεια αυτής της πράξης. Αν η τιμωρία δεν είναι σκληρή, δεν θα προζενήσει σαν αντίδραση το άνοιγμα της βαλβίδας της επιθετικότητας. Αν αντίθετα η τιμωρία είναι πολύ έντονη θα δημιουργήσει περισσότερο άγχος και φυγή παρά οργή και επιθετική τάση. Η ένταση της τιμωρίας πρέπει να είναι στο ενδιάμεσο για να μπορεί να συντηρήσει την αλληλουχία-επιθετική τάση-τιμωρία-επιθετική τάση, το οποίο χρησιμοποιούμε σαν εργαλείο έχει σαν συνέπεια τον τρόπο και τελική επιδίωξη τον έλεγχο. Οι βασικές κατά σειρά προξενούμενες αντιδράσεις από τον τρόπο είναι σύμφωνα με τον Theorion: Ο ενθουσιασμός μεταξύ των οπαδών της επαναστατικής-εξεγερσιακής ομάδας και πανικός, άγχος, απόγνωση μεταξύ των υποκειμένων του στόχου. Σε ένα ξαφνικό χτύπημα ο κό-

σμος θα αναρωτηθεί «γιατί;» και «μήπως θα είμαι ο επόμενος;». Αυτοί που θα ρωτήσουν το γιατί θα είναι αριθμητικά περισσότεροι από εκείνους που θα απαντήσουν καταφατι-

κά στη δεύτερη ερώτηση. Μόνο οι τελευταίοι θα είναι εκείνοι που θα τρομοκρατηθούν.

Αναγκαίες αποσαφηνίσεις

Θεμελιώδης διαφορά μεταξύ σύγχρονων δικτατοριών και των άλλων τυραννικών συστημάτων του παρελθόντος είναι ότι ο τρόμος πλέον δεν χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνον σαν μέσο εξόντωσης και εκφοβισμού του αντιπάλου αλλά και σαν εργαλείο κυριαρχίας και διακυβέρνησης των μαζών, ανθρώπων οι οποίοι μάλιστα είναι εντελώς υπάκουοι. Η τρομοκρατία δεν είναι γνώρισμα μόνο της εποχής μας ή κοινωνικό φαινόμενο το οποίο μόλις ανακαλύφτηκε και με την κατάλληλη χρήση του από τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ρήγκαν και τους συμβούλους του θέλει να εφαρμόσει μια νέα ιερά εξέταση για να εξαλείψει τα κακά «πολιτικά» πνεύματα της εποχής μας.

Αναλαμβάνοντας ο Ρήγκαν την προεδρία των ΗΠΑ μετά την αντικατάσταση του Κάρτερ, λόγω της αναποτελεσματικότητας του τελευταίου σχετικά με την κρίση του Ιράν, ο τότε υπουργός εξωτερικών και πρώην αρχηγός των νατοϊκών δυνάμεων στην Ευρώπη Αλεξάντερ Χαίηγκ πληροφόρησε την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας ότι κατά την διάρκεια της προεδρίας του Ρήγκαν το κυβερνητικό ενδιαφέρον για τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να αντικατασταθεί με αυτό της τρομοκρατίας. Ο αντικαταστάτης του Χαίηγκ, Τζωρτζ Σουλτς, ο υπουργός άμυνας Γουαϊνμπέργκερ, η πρώην πρέσβυς των ΗΠΑ στον ΟΗΕ Κιρκπάτρικ, ο αντικαταστάτης της Γουάλτερ και φυσικά ο ίδιος ο πρόεδρος Ρήγκαν αναφέρονται συχνά στην τρομοκρατία και (φυσικά) καταδικάζουν την τρομοκρατία των άλλων. Ποιο θα είναι

το επόμενο εργαλείο τους για τον πολιτικο-κοινωνικό έλεγχο; μήπως θα έχουμε κυβερνητικά κινήματα «κατά της μόλυνσης της ατμόσφαιρας» ή το πιο πιθανό «σταυροφορία για την άμυνα και εξάπλωση του χριστιανισμού»;

Οι δολοφονίες του Μπάρτου και του βασιλιά Αλεξάνδρου της Γιουγκοσλαβίας στη Μασσαλία τον Απρίλη του 1934 αποδείχτηκε πως ήταν επεμβάσεις διεθνούς κρατικής τρομοκρατίας. Ήσαν αναμειγμένες τέσσερις κυβερνήσεις. Όλες οι προσπάθειες της Κοινωνίας των Εθνών για την διαλεύκανση της υπόθεσης ήσαν εντελώς μάταιες για την προφανή αιτία ότι αν και μερικές κυβερνήσεις ήσαν αντίθετες στον τρόπο, άλλες τον ευνοούσαν, τόσο, όσο εξυπηρετούσε τους δικούς τους σκοπούς, όπως δηλαδή και σήμερα.

Έχουμε καταλάβει ότι η τρομοκρατία δεν είναι ένα απλό δημόσιο πολιτικό πρόβλημα το οποίο είναι δυνατόν να προληφθεί ή εξουδετερωθεί με την εφαρμογή των ήδη διαθέσιμων θεραπειών. Οι συχνά εύκολες αναφορές μεταφορικών εκφράσεων του προβλήματος δεν έχουν ισχύ και δεν βοηθούν στην πράξη.

Ένας αξιόλογος μελετητής της τρομοκρατίας, ο Paul Wilkinson, δίνει έμφαση στην μη κυβερνητική τρομοκρατία και τονίζει την εγκληματικότητα και τον ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης. Σε άλλο σημείο όμως αναφέρει ότι δεν θα μπορούσαμε να καταλάβουμε ποτέ τις σημερινές πράξεις ένοπλης βίας αν δεν δώσουμε προσοχή στα έμμεσα αποτελέσματα της χρήσης της κρατικής βίας. Ένας άλλος, εξίσου αξιόλογος

μελετητής, ο Michael Stohl τονίζει το γεγονός ότι η τρομοκρατία δεν μπορεί να αποσπασθεί από το γενικό πολιτικοκοινωνικό γίγνεσθαι. Θα πρέπει αρχικά να κατανοηθεί με τους όρους των σχέσεων στις κατά τόπους κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές και όχι με όρους ξένου δακτύλου ή με βάση την ατομική ψυχολογία. Πραγματικά μελέτες για την λειτουργική χρήση της τρομοκρατίας σαν πολιτικό εργαλείο διασαφηνίζουν έντονα ότι η κρατική τρομοκρατία υποβοηθάει συχνά την δημιουργία δυναμικής αντίστασης και είναι στοιχειώδης κausίμος ύλη των τρομοκρατικών κινημάτων.

Η απουσία επιστημονικών μελετών πάνω στην κρατική τρομοκρατία και την πολιτική καταστολή, αυτόματα δημιουργεί ερωτηματικά για την μεθοδολογία και την συνέπεια των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα για τις σχέσεις μεταξύ επιστημόνων και κυβερνώντων. Μια ερμηνεία για αυτή την έλλειψη θα μπορούσε να είναι ότι οι επιστήμονες-ερευνητές αποδίδουν ανεπιλεκτική αφοσίωση στην επιστήμη τους και για να χρηματοδοτηθούν πιο εύκολα μια έρευνα συγκεντρώνονται σε έναν τύπο τρομοκρατίας για τον οποίο κρατικά και ιδιωτικά ιδρύματα χορήγησης υποτροφιών δίνουν με μεγαλύτερη ευχέρεια. Επιπρόσθετα η ιδεολογική σκοπιά πολλών συγγραφέων ασχολουμένων με το αντικείμενο της τρομοκρατίας είναι κατά μεγάλο βαθμό κοντά στην εξουσία παρά κοντά σε δυνάμεις αντίθετες προς αυτήν. Ένα άλλο στοιχείο το οποίο παίζει σημαίνοντα ρόλο είναι το πρόβλημα πρόσβασης σε κέντρα επεξεργασίας πληροφοριών. Η βία η οποία ασκείται από την κρατική εξουσία εναντίον των ίδιων των πολιτών της, το πιο πιθανό είναι να λογοκρίθει σαν γεγονός όσο δεν εξυπηρετεί την στρατηγική της εξουσίας.

Για την μη κρατική τρομοκρατία υπάρχουν εξειδικευμένα κέντρα συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, αστυνομικοί σταθμοί, στρατός, μυστικές υπηρεσίες κλπ. απ' όπου οι μελετητές των κοινωνικών επιστημών, με τον έναν ή άλλο τρόπο, μπορούν να κάνουν χρήση των στοιχείων.

Το γεγονός ότι αντικομμουνιστές γράφουν για την τρομοκρατία στις χώρες με κομμουνιστικές κυβερνήσεις και αριστεροί για την τρομοκρατία στις χώρες με καπιταλιστικό σύστημα, αυτό δημιουργεί διαστρεβλώσεις, τέτοιες, που αυτόματα στενεύουν την συνθετική αντιπαράθεση της προγραμματισμένης κρατικής τρομοκρατίας μεταξύ διαφόρων κοινωνικών-οικονομικών συστημάτων. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρει ο Alex Schmid αν η επιστήμη θυσιάζεται για την Δυτική, Μαρξιστική, Ισλαμική, Εβραϊκή, Εθνικιστική ή όποια άλλη ιδεολογία, δεν είναι πια επιστήμη. Το τίμημα για την διαφθορά και η ευθύνη για την ακεραιότητα των εννοιών είναι πολύ υψηλή.

Ένα άλλο σημείο προβληματισμού είναι η γλώσσα. Φαίνεται ξεκάθαρα όταν μιλάμε για θέματα πολιτικής, όπως για παράδειγμα η καταστολή. Ήταν και είναι το ίδιο, είχε και έχει το ίδιο νόημα αλλά χρησιμοποιώντας άλλες λέξεις της δίνουμε διαφορετικό χαρακτήρα. Τα γεγονότα μπορούν να παρουσιαστούν σαν «διατήρηση της κοινωνικής τάξης» και οι αίτιοι της ανωμαλίας μπορεί να είναι «ληστές» ή «τρομοκράτες». Σε άλλα μήκη και πλάτη όπως στην σοβιετική Ένωση αυτοί που δεν συμφωνούν χαρακτηρίζονται σαν «παράφρονες», ή τελικά μπορούν να μας πουν ότι όλα αυτά έγιναν «για λόγους εθνικής ασφάλειας», όπου χωρούν τα πάντα... Τελικά, πώς μπορούμε να ονομάσουμε τα θύματα της πολιτικής καταστολής;

Ένα άλλο παράδειγμα συνειδητής χρήσης της αδυναμίας της γλώσσας είναι και το βάπτισμα όλων των επιθέσεων και ενεργειών των παλαιστινίων σαν «τρομοκρατικές ενέργειες» και όλες οι επιθέσεις σύγκριτης έντασης των ισραηλινών σαν «αντιτρομοκρατικά μέτρα» και ακόμη «ειρήνη στην Γαλιλαία». Πότε θα αρχίσουμε να σκεφτόμαστε και με αντίθετη φορά, όχι τόσο για την ανωτερότητα του δίκαιου των παλαιστινίων αλλά περισσότερο για την ίση και σωστή χρήση των όρων:

Η ελληνική πραγματικότητα

Οι σημερινές εκφράσεις και η έμμεση στρατηγική της δυναμικής μη κρατικής βίας των οργανώσεων και ατόμων εκείνων οι οποίες κάτω από τις σημερινές συγκυρίες έχουν διαλέξει σαν έκφραση πολιτικής πάλης το σύγχρονο αντάρτικο των πόλεων, είναι περισσότερο αντίδραση παρά αντίσταση στην πρακτική των ελληνικών και διεθνών δυνάμεων καταστολής.

Η κυριότερη αποστολή των ελληνικών κυβερνήσεων του κέντρου και αριστερά του κέντρου, είναι να δείξει κατ' επανάληψη στο μέρος εκείνο των πολιτικά σκεπτόμενων ότι ήταν και είναι προδομένοι. Είναι πολύ σπουδαίο και λεπτό σημείο εφαρμοσμένης πολιτικής ψυχολογίας η δημιουργία οργισμένου λαού, πικραμένου λαού, προδομένου λαού με αυξομείωση της έντασης της βίας το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα τον έλεγχο με την ουδετεροποίηση των πολιτών. Η δημιουργία και εκμετάλλευση μιας τέτοιας πολιτικής, κοινωνικής και ιστορικής κατάστασης προξενεί αποτελέσματα που από την πλευρά των κέντρων ελέγχου και καναλιζαρίσματος της πολιτικής και κοινωνικής έκφρασης της συμμετοχής, η ποδηγέτηση των πολιτών είναι θέμα απλής φαντασίας και επανάληψης συνταγών του παρελθόντος.

Στην πλειοψηφία τους οι μελετητές της σημερινής τρομοκρατίας εστιάζουν και «ελέγχουν» την στιγμή της πράξης και την «στιγμή» των αιτιών της. Είναι εύκολη και κυρίως ανώδυνη η ανάλυση της τροχιάς της σφαιράς, η ταχύτητα και το χρώμα του αυτοκινήτου των δραστών, των γνωριμιών ή της ομάδας του αίματος του θύματος.

Ένα άλλο σπουδαίο σημείο κριτικής είναι ο έντεχνος και συνειδητός αποπροσανατολισμός των πολιτών-θεατών και αυτών που ακόμη επιμένουν να σκέφτονται. Είναι ανασταλτικό της ανάπτυξης της πολιτικής κουλτούρας η παρουσίαση και ανάλυση μόνο του μέρους εκείνου της πράξης το ο-

ποίο συμπεριλαμβάνεται ή μπορεί να μπει στο θέαμα. Η ζωή δεν είναι μόνο κινούμενες εικόνες αλλά σφυγμός, δράση, πολιτική, ιστορία, κουλτούρα.

Η Δυτική Ευρώπη και οι ΗΠΑ έχουν γεμίσει από πρακτικά εγχειρίδια δολοφονιών, δολιοφθορών, κατασκευής βομβών, τεχνικών ανακρίσεων κλπ. Αυτές τις εκδόσεις και τα γραφεία τους οι καταδιωκτικές δυνάμεις δεν τα ενοχλούν. Στα διαφημιστικά τους δε φυλλάδια υπάρχει και πρόσκληση για καφέ. Είναι μήπως μεγάλο πρόβλημα το τι μπορεί να συζητήσει κάποιος μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον με πρώην πράκτορες της CIA, ελεύθερους σκοπευτές και λεγεωνάριους; Γιατί οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και αυτή των ΗΠΑ δεν κλείνουν τα διάφορα κολλέγια-κέντρα παραστρατιωτικής εξειδίκευσης στα οποία ο οποιοσδήποτε μπορεί να εκπαιδευτεί σε τμήματα εκτελεστών, βομβιστών, αεροπειρατών (και αυτό υπάρχει!) ελεύθερων σκοπευτών, ανακριτών κλπ. κλπ. Αυτά τα κολλέγια και διεύθυνση και τηλέφωνο έχουν.

Κατά τη γνώμη μου σε κανένα κράτος του κόσμου ανεξάρτητα από το πολιτικο-κοινωνικό σύστημα διακυβέρνησης, η καταπίεση από πλευράς κράτους με τις δυνάμεις καταστολής δεν είχε ποτέ καμιά επιτυχία. Όλες οι κατασταλτικές ενέργειες του κράτους είναι κατακριτέες και μακροϊστορικά έχουν δουλέψει αντίθετα προς το σύστημα. Μοναδικό κέρδος είναι το καθαρά οικονομικό μιας μικρής ομάδας ατόμων όπως οι τραπεζίτες και αυτοί οι οποίοι ελέγχουν την παραγωγή και διανομή αγαθών.

Γιατί σήμερα η ελληνική αστυνομία δεν συλλαμβάνει κάποιον από τους βομβιστές, εμπρηστές, εκτελεστές τόσων και τόσων κοινωνικών και πολιτικών δυναμικών πράξεων από το 1974 και μετά; Η αστυνομία δεν θέλει ή δεν μπορεί. Αν δεν θέλει και οι πράξεις αυτές κατευνάζονται από την Ε.Λ.ΑΣ. τότε και εμείς οι απλοί πολίτες θα

πρέπει ή να συνηθίσουμε ή να αντιδράσουμε το ίδιο δυναμικά. Αν συμβεί όμως κάτι τέτοιο οι συνέπειες θα είναι πραγματικά απρόβλεπτες και για τους δράστες αλλά και για τους σκηνοθέτες.

Μέχρι σήμερα, στην ιδιαιτερότητα του ελληνικού αντάρτικου των πόλεων, οι απλοί πολίτες στις πιο πολλές περιπτώσεις αντέδρασαν με θαυμασμό (αρχές μεταπολίτευσης), σε λίγες με ερωτηματικό και σε λιγότερες ήσαν αντίθετοι. (η αντίθεση έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια).

Η αντιγραφή, στα κυριότερα σημεία, της πρακτικής της RAF και των Ερυθρών Ταξιαρχιών, μέχρι σήμερα δεν έχει βρει έναν καλύτερο δρόμο ανάπτυξης αλλά πέφτει στα ίδια λάθη επιλογής στόχων, προπαγάνδας και στρατηγικής. Η εξέλιξη της ελληνικής τρομοκρατίας, το πιο πιθανό είναι να έχει σαν επόμενους στόχους τα άτομα εκείνα τα οποία συμμετέχουν στα κέντρα σχεδιασμού και εφαρμογής αντιλαϊκών οικονομικών μέτρων και κατασταλτικής στρατηγικής. Οι δρόμοι των Αθηνών έχουν γκράφιτι με σφήνες για τους αυριανούς στόχους οι οποίοι είναι και σημερινές κεντρικές μορφές της κυβερνητικής πολιτικής.

Το ερώτημα είναι αν οι επαναστατικές ομάδες εξαρτιούνται κατά μέρος ή στην ολότητά τους από κέντρα μυστικών υπηρεσιών του εξωτερικού ή από ελληνικά κρατικά κέντρα τρομοκρατικής στρατηγικής και κοινωνικού ελέγχου ή αυτοδιορίζονται και αναλαμβάνουν να φέρουν σε πέρας τις κρυφές και «απαγορευμένες» επιθυμίες του λαού.

Η ελληνική πραγματικότητα είναι ότι μέχρι σήμερα τέτοιες ενέργειες εξουδετέρωσης πολιτικών-κοινωνικών αντιπάλων γίνονταν από το κράτος, το οποίο δεν έκανε μόνο χρήση των όπλων με τους υπαλλήλους του, τις παρακρατικές οργανώσεις και στοιχεία του υποκόσμου αλλά και εκλεκτική εφαρμογή των νόμων στα δικαστήρια. Όλα αυτά, άμεσα ή έμμεσα κατευθύνονταν, ελέγχονταν και είχαν την ηθική και υλική υποστήριξη κρατικών, φανερών και μυστι-

κών υπηρεσιών. Σήμερα υπάρχει μια ροπή αντίθετης δυναμικής αναβάθμισης εκείνων των λαϊκών δυνάμεων που μέχρι το 1974 ήσαν τα θύματα.

Μια παρακινδυνευμένη θέση είναι πως τα μέλη σχεδιασμού στρατηγικής των ομάδων αυτών προέρχονται από οικογένειες των οποίων οι γονείς και συγγενείς έπαιξαν (και παίζουν;) καθοριστικό ρόλο στην καθημερινή σχεδίαση και εφαρμογή της κατασταλτικής πολιτικής (καταδιώξεις, φυλακίσεις, βασανιστήρια, εκτελέσεις) πριν και μετά το 1974. Αν η θέση ισχύει τότε αυτή η αιτία θα είναι μια από τους βασικούς λόγους αδυναμίας, ηθελημένης ή μη της Ε.Λ.ΑΣ. για την μη σύλληψη κανενός από τους πρωταγωνιστές αυτών των δυναμικών επεμβάσεων. Μια άλλη κατά τη γνώμη μου αιτία είναι η απόλυτη στρατιωτικοποίηση του υπουργείου Δημόσιας Τάξης και η ιδεολογική και οργανωτική αρτηριοσκλήρωση της Ε.Λ.ΑΣ. Έχει αποδειχτεί σε πολλές χώρες της Ευρώπης πως είναι δυσκολότερο να γίνει έλεγχος και να εφαρμοστεί μια λαϊκή αστυνομική πολιτική (ίσως η ορολογία να είναι εξωπραγματική...) αν δεν αποστρατιωτικοποιηθεί το υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Δεν θρυσκόμαστε ούτε πριν το 1967, ούτε κατά την διάρκεια της δικτατορίας 1967-1974.

Εκτός των πιο πάνω αναφερομένων αιτιών μια εξήγηση για την ανικανότητα της Ε.Λ.ΑΣ. είναι, σε αντιπαράθεση αναλόγων ομάδων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η εμπειρία της παρανομίας κατά την δικτατορική περίοδο, αλλά και των περιόδων αστυνομικής απολυταρχικής διακυβέρνησης πριν το 1967. Αυτό έχει χαρίσει πολλά πλεονεκτήματα στους σημερινούς εκτελεστές των κοινωνικών και πολιτικών δυναμικών πράξεων.

Η αντίσταση, η απελευθέρωση δεν είναι αίτιο ή αντικείμενο κάτω από μια κυβέρνηση σοσιαλιστική, δεξιά ή ολοκληρωτική. Η αντίσταση είναι το πρώτο μέλημα αυτής της ίδιας της ύπαρξης. Οι κυβερνήσεις παύονται και απλά κάνουν τη δουλειά τους. Τίποτα περισσότερο τίποτα λιγότερο.

Είναι μέλημα του πολίτη η αντίσταση, η επιβίωση, η απελευθέρωση. Η κοινωνική πάλη για ένα καλύτερο αύριο θα ανέβει σύντομα σε ανώτερο επίπεδο στόχων, χρήσης υλικών και στρατηγικής ανεξάρτητα από το τι γράφουν οι τοίχοι. Μέσα στους τόπους μελέτης και δουλειάς και ιδιαίτερα μέσα από αυτούς τους χώρους, είναι εκεί που θα γραφεί η νέα ιστορία χωρίς σκηνοθέτη και χωρίς κηδεμόνες. Έτσι η οποια-

δήποτε ουσιαστική επέμβαση αστυνομίας-στρατού σε χώρους δουλειάς ή μελέτης θα είναι αν όχι αδύνατη, ιδιαίτερα επώδυνη.

Μόνη λύση στο σύστημα πλέον θα έχει μια νέα δικτατορία με κοινο-βουλευτικό προσώπείο της οποίας το βασικό χαρακτηριστικό θα είναι γνώριμο της τουρκικής και το υπερθετικό όλων αυτών της Λατινικής Αμερικής.

Παναγιώτης Βασιλείου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Alex P. Schmid, *Political Terrorism, A researchguide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*, North Holland Publishing Company, Amsterdam & Transaction Books, New Brunswick (USA) - 1984 - Amsterdam.

2. Luigi Bonanate (Ed.), Alberto Oldani & Luigi Migliotino, *La Violenza Politica del Mondo Contemporaneo, Bibliografia Internazionale sul Terrorismo, i Movimenti di Libellione, la Guerriglia Urbana, le Guerre di Liberazione, le Lotte Antiimperialistiche*, Franco Angeli Editore, 1979, Milano.

3. Volker Tutenberg und Christl Pollak, *Terrorismus, gestern, Heute, Morgen. Eine Auswahlbibliographie*, Bernard & Graefe Verlag, 1978, Munchen.

4. Michael Stohl (Ed), *The politics of Terrorism*, Marchel Dekker Inc., 1979, 1983, New York (USA) and Basel (Switzerland).

5. Michael Stohl & George A. Lopez (Eds), *The State as Terrorist, the Dynamics of Governmental Violence and Repression*, Aldwych Press 1984, London.

6. Michael Stohl & George A. Lopez (Eds), *Government Violence and Repression, an Agenda*

for Research, Greenwood Press, 1986, New York & London.

7. George Leggett, *The CHEKA, Lenin's Political Police*, Clarendon Press OUP, 1981, 1986, Oxford.

8. Eugene Victor Walter, *Terror and Resistance. A Study of Political Violence*, Oxford UP, 1969, 1972, London.

9. W. Howard Wriggins, *The Ruler's Imperative, Strategies for Political Survival in Asia & Africa*, Columbia UP, 1969, New York & London.

10. Amos Perlmutter, *Modern Authoritarianism, a Comparative Institutional Analysis*, Yale UP, 1981, New Haven & London.

11. Γεώργιος Γεωργιάδης, *Η Προπαγάνδα, Μεθοδική και Τεχνική της Αγωγής των Μαζών*, Γεωργιάδης Εκδ. Έτ., 1967, Αθήνα.

12. Χαρίτων Κορυζής, *Το Αυταρχικό Καθεστώς, 1967-1974, Δομή, Λειτουργία, Διόγματα*, εκδ. Γκούτενμπεργκ, 1975, Αθήνα.

13. Λουίτζι Φεραγιόλι, *Βία και Πολιτική*, εκδ. «Στοχαστής», Αθήνα 1985.

14. Λουίτζι Φεραγιόλι, *Αυταρχική Δημοκρατία και Κριτική της Πολιτικής*, εκδ. «Στοχαστής», Αθήνα 1985.